

Hans forskning om överlevande prisas

4

LÖRDAG 23 JANUARI 2021 • DAGENS NYHETER

KULTUR NYHETER

Förintelsen.

Daniel Leviathan.

Hans forskning om överlevande prisas

1945 anlände 66 överlevande från Förintelsen med de vita båtarna till Stockholm. Arkeologen Daniel Leviathan har forskat om deras öde. Nu får han 2021 års stipendium av Micael Binfelds stiftelse till minne av Förintelsen för att fortsätta sin forskning.

● Av de 66 överlevande från koncentrationslägren som klarade resan med de vita båtarna till Sverige sommaren 1945, avled många kort efter att de ankommit till Frihamnen i Stockholm.

En av dem var ungerskan Vera Krémer, som fördes till Roslagstulls epidemisjukhus för akutvård. Hon gick bort efter blott fem dagar.

– Där slutade hennes resa, trots att hon hade överlevt Förintelsens fasor. Under de första två månaderna dör ytterligare ett trettiotal människor, berättar Daniel Leviathan.

I slutet av september 1945 förstår den Judiska församlingen i Stockholm vidden av katastrofen. Den upprättar ännu ett gravfält på begravningsplatsen där flertalet av de döda gravsätts de närmaste två åren.

– De flesta är så försvagade att de aldrig kan lämna beredskapsjukhusen och sanatorierna där de var-

das. Av de 66 överlevande kom bara ett femtontal att leva mer än två år.

Det var flyktingorganisationen United Nations relief and rehabilitation administration som bad den svenska staten att undsätta nära tiotusen lägerfångar med hjälp av fem ombyggda fartyg, som kom att kallas de vita båtarna.

Insatsen inleddes i juni 1945 och utgick från Lübeck och Travemünde. Fartygen förde överlevande till hamnar i Malmö, Göteborg, Norrköping respektive Stockholm.

– Med hjälp av båtarna räddades särskilt många som varit internerade i Bergen-Belsen-lägret, berättar Daniel Leviathan.

– Det var tusentals judar som blivit både svårt sjuka och fruktansvärt utmättrade. Nazisterna hade låtit tuberkulos, difteri och framför allt tyfus att spridas som en löpeld i lägret.

Tanken med räddningsaktionen var att de överlevande skulle få vård i Sverige tills de var friska och kunde återvända till sina hemländer.

– Men i det sönderslagna Europa fanns det ofta inget att komma tillbaka till. Många var dessutom inte välkomna att återvända.

Leviathans arbete med att identifiera de som jordfästes på den judiska begravningsplatsen i Solna har varit en utmaning. Hälften av de avlidna fick felmärkta gravstenar. Både inkorrekta födelseplatser och i än högre grad felaktiga namn förekom.

– På gravstenarna kunde det exempelvis stå att avlidna, som var födda i Polen, kom från Rumänien. Felstavade eller försvenskade namn var också vanligt – som Sophia i stället för det polska Zofia, konstaterar han.

– Varför detta hände har jag inget svar på, kanske för att begravningsarna bräskade eller var det likgiltighet?

Hans kartläggning krävde ett väldigt pusslande.

Med hjälp av inrepass, medicinjournaler från de svenska beredskapsjukhusen och sanatorierna och intervjuer som de svenska myndigheterna genomförde föll många bitar på plats.

Tidigare stipendiater

2020: Koreografen/regissören Alexander Ekman.

2019: Författaren/föreläsaren Natalie Verständig och författaren/journalisten Anders Rydell.

2018: Fotografen Mikael Jansson.

2017: Kompositören Jacob Mühlrad.

2016: Grundarna av föreningen Zikaron Adina Krantz och Nadine Gerson.

2015: Sjädespeglaren Sara Sommerfeldt och journalisten Johan Romin samt fotografen Orjan Henriksson.

Micael Binfeld

Uppgifterna kunde därefter jämföras med de stora internationella Förintelsedatabaserna, museer, arkiv och inte minst Yad Vashem-monumentet i Jerusalem vars forskningscentrum rymmer 210 miljoner dokument sidor.

Målet för Daniel Leviathan är nu att göra sitt material tillgängligt så att det kan användas för utbildning. Något som stipendiemedlen om en halv miljon kronor möjliggör.

– Jag vill se till att de här människorna inte glöms bort. Bland annat genom att skapa en hemsida och en databas som kommer att kunna berätta vad de var med om, säger han.

Till sin hjälp har han Forum för levande historia med dess kunskap och pedagogiska kompetens.

– Jag ser redan hur den här dokumentationen kan bli en stabil del i Förintelseundervisningen i skolorna. Jag är säker på att den kan bli ett verktyg för niondeklassare i hela landet. Stipendiet gör det möjligt att utveckla ett intressant och fantastiskt forskningsprojekt till något mycket större.

Han har fler framtidsplaner än så. När hemsidan och databasen är färdigbyggd ska han försöka kartlägga andra överlevande som finns på begravningsplatser runt om i landet, bland annat i Göteborg, Malmö, Karlstad, Norrköping och i gotländska Lärbo.

– De rymmer också berättelser som har glömts bort, som så mycket. Jag – som ändå har en del koll genom min forskning på Lunds universitet kring judendomen och judisk historia – kände knappt till historien om de vita båtarna, konstaterar Leviathan.

Vad är din drivkraft?

Är 29 år, uppväxt i Stockholm och har polsk-ukrainsk-judisk bakgrund genom sin mor. Han har länge haft ett stort intresse för historia och vårt gemensamma förflutna.

Han flyttade till Israel efter gymnasiet 2011 och läste där in en kandidat och en master i klassisk arkeologi och egyptologi på det Hebreiska universitetet i Jerusalem och arbetade därefter på Judiska museet i Stockholm.

Daniel Leviathan arbetar i dag som doktorand i religionshistoria, med fokus på judaistik vid Centrum för teologi och religionsvetenskap vid Lunds universitet.

Därför får Daniel Leviathan priset i motiveringen betonas hur Daniel Leviathan "möjliggjort skapandet av en digital minnesplats över de Förintelseöverlevande som kom till Sverige, men vars liv inte gick att rädda" utan jordfästes på Norra judiska begravningsplatsen. Hans forskning ökar "kunskapen om en bortglömd del av svensk historia och öppnar dörren till de begravdas liv".

Medier.

Tidskriften Bang har gått i konkurs

Feministiska Bang har haft ekonomiska svårigheter under flera år. I december ansökte tidskriften om konkurs. Skälen sägs vara för höga omkostnader, prenumerationstapp och minskade annonsintäkter som en följd av pandemin.

● Under 30 år har tidskriften Bang varit en central plattform och röst i den feministiska och antirasistiska offentliga rapporteringen och debatten. Tidningen har lånat sitt namn från journalisten Barbro Alvingss signatur och startades av en grupp studenter vid Stockholms universitet 1991. Den har drivits som en ideell ekonomisk förening, utkommit med i genomsnitt fyra nummer per år och bland de tidigare chefredaktörerna finns Lawen Mohtadi, Valerie Kyeuyne Backström och Malena Rydell.

Tidskriften har under en längre tid haft ekonomiska bekymmer, som tidningen Arbetet rapporterat om. Redan i oktober 2018 initierades en prenumerationsskampanj under rubriken "Rädda Bang". 700 nya prenumeranter värvades då men det var inte tillräckligt. När den nya styrelsen tillträdde 2019 gjordes en genomgång av ekonomin som visade att man länge dragits med alltför höga omkostnader.

– Vi skar i utgifterna, särskilt hyran för redaktionslokalen var

oproportionerligt hög i förhållande till våra intäkter, planerade för nya samarbeten och hade även dragit i nya annonsörer. Men våren 2020 kom pandemin, annonsörerna försvann och vi insåg att våra åtgärder inte skulle vara tillräckliga, säger Emilie Roslund, ordförande för den ekonomiska föreningen Bang.

I början av december lämnades en konkursansökan in till tingsrätten och den 14 december fattades ett konkursbeslut.

– Det är oerhört sorgligt. Bang är ett magasin som betytt väldigt mycket för den feministiska och antirasistiska utvecklingen – för att inte tala om debatten – i det här landet. Tidskriften har under 30 år bevakat dessa frågor på ett djupgående och seriöst sätt som få andra har gjort, säger Emilie Roslund.

De exakta skälen till konkursen kommer presenteras först när förvaltarberättelsen är färdig. Emilie Roslund hoppas att Bang kan återuppstå i ett liknande eller annat format längre fram.

– Styrelsen har startat en ny förening så att kärnan i tidskriften och varumärket Bang ska kunna bevaras för framtiden. Men det mest ansvarsfulla vi kunde göra för denna ekonomiska förening var att begära konkurs, säger hon.

Sandra Stiskalo
sandra.stiskalo@dn.se

Kommentar.

Malin Ullgren: Bang har alltid stått mitt i konflikterna

Jag känner en kall rysning i hela kroppen när jag hör nyheten om Bangs konkurs. Det är känslan av att en liten men viktig röst i det svenska demokratiska samtalet har tystnat – just i en tid när varje feministisk, antirasistisk röst mot den auktoritära strömningen behövs så förtvivlat väl.

För mig har Bang, där jag var redaktör 2005–2007, varit ett universitet, både som arbetsplats och som tidning. Tidskriften har ända sedan starten introducerat feministiska tankare och teorier för en svensk läsekrets, men också hela tiden tagit på sig att vara mitt i de konflikter som funnits inom feministisk teori och praktik.

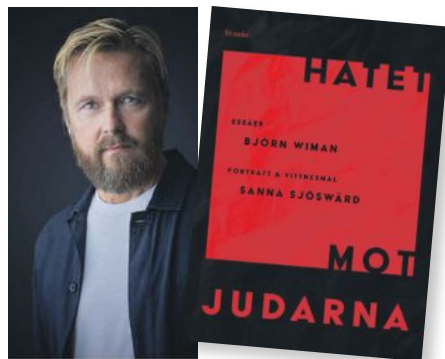
När den antirasistiska rörelsen under 00-talet slog igenom på allvar också inom feminismen var det inte längre rimligt att Bang leddes av bara vita kvinnor eller av kvinnor med svenska efternamn. På besläktade sätt har klassfrågan, sexualiteten och könsidentiteten varit i högsta grad levande och formande konflikter i artiklar liksom på själva Bang – långt innan de nått stora tidningar eller samhället i stort.

Att på allvar låta feministisk och annan politisk teori möta tidsningsmakeriets praktik är svårt, men också fantastiskt. Den graden av självkritisk idealism får ofta hård kritik i samtidens klischefyllda debatter om identitetspolitik. Men om man menar allvar med demokratin är det exakt en så levande maktkritik som behövs.

En svensk tidskrift som både står tätt intill feminismens gräsrötter och presenterar de mest spännande internationella tankarna, samtidigt som den erbjuder spalterna till nya, passionerade skribenter är nödvändig. Jag hoppas innerligt att tidningen kan återuppstå – inte med en viskning, men med en Bang.

Malin Ullgren
malin.ullgren@dn.se

DN. ERBJUDANDEN

J! Live Hatet mot judarna – Björn Wiman i samtal om nya boken och minnet av Förintelsen

I boken "Hatet mot judarna" berättar DN:s kulturchef Björn Wiman om antisemitismens nya och historiska former och om minnesarbetet efter Förintelsen.

Boken innehåller också författaren och fotografen Sanna Sjöswärds intervjuer med och porträtt av 15 Förintelseöverlevare. **Den 25 januari kan du ta del av ett gratis livesamtal med avstamp i boken.** I samtalet medverkar även Christer Sturmark, Sanna Sjöswärd och Förintelseöverlevaren Elisabeth Maza. Arrangeras av Judisk kultur i Sverige och Fri Tanke.

FAKTA OM ERBJUDANDET

Datum och tid: 25 januari kl 19. Du hittar boken och live-sändningen via dn.se/erbjudanden.

Utmana dig själv med ett jättekorsord

Sverigekrysset 2 är ett måste för alla som gillar korsord. Denna stora korsordsutmaning mäter hela 70 x 95 cm och tar dig med på en klurig resa genom Sverige. Kryssa dig genom vårt land med hjälp av dina kunskaper i bland annat historia, geografi, musik och litteratur. Utmana dig själv eller ge bort till någon som gillar korsord. Passa på att köpa jättekorsordet på dn.se/erbjudanden redan i dag!

FAKTA OM ERBJUDANDET

Ditt pris: 119 kr (ord. pris 139 kr), 19 kr frakt

Läs mer på
dn.se/erbjudanden

DAGENS NYHETER.